

Stöd i problemanalys och önskat framtida läge för att Framtidsrusta barn och unga

Om innehållet

Innehållet i det här bildspelet är tänkt att vara ett stöd i början av ett förändringsarbete.

Utgångspunkten är utvecklingsarbete inom kraftsamlingsarbete för att Framtidsrusta barn och unga men kan användas även för annat utvecklingsarbete

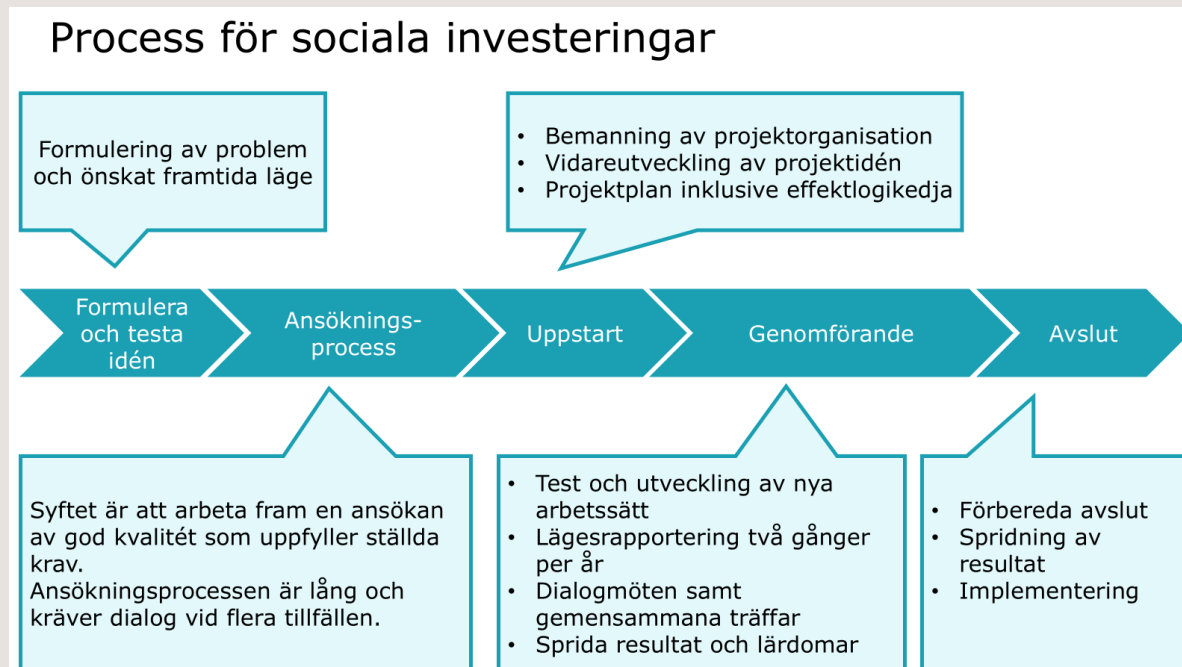
Fokus är på processen med problemanalys och önskat framtida läge som utgångspunkter för ett systematiskt förändringsarbete (er förändringsteori)

Förändringsarbete

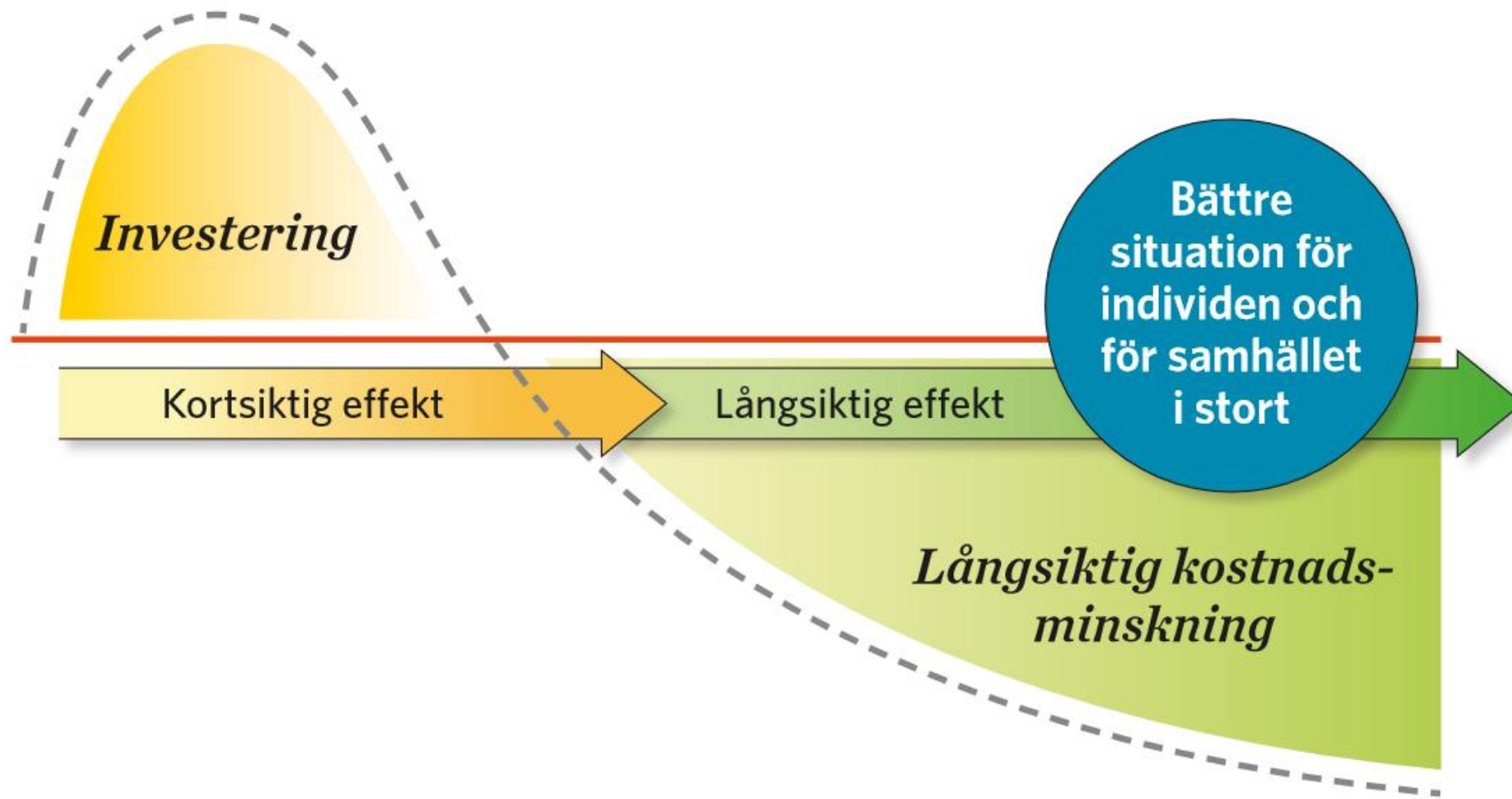
Förändringsarbete startar ofta med en önskan om att vilja förbättra samt idéer om ett bättre framtida läge.

VGR:s sociala investeringar är en metod för strategiskt förändringsarbete

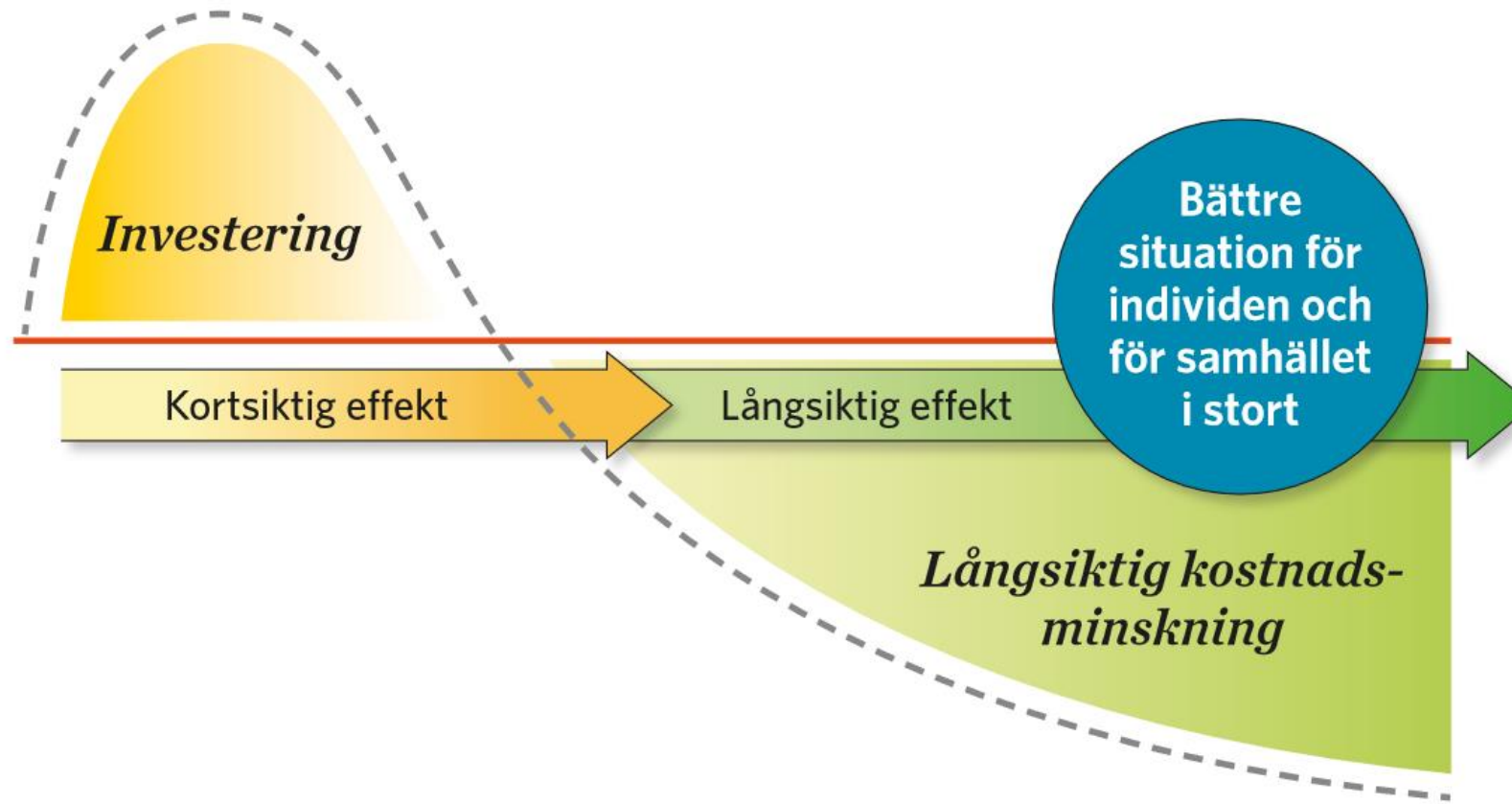
Följande bilder kan användas för att komma igång med ett förändringsarbete, oavsett om det blir en social investering eller inte. Bilderna kan också ses som ett stöd för att arbeta med den första fasen i processen för sociala investeringar: "Formulera och testa idén"

Sociala investeringar som metod

Exempel på en social investeringsprocess

Områden för utvecklingsarbete inom Framtidsrusta barn och unga

God och jämlik hälsa

Språkutveckling och
läsfrämjande

Vårdnadshavare och
andra vuxna som resurs
och förebilder

Delaktighet och
egenmakt

Meningsfull fritid och tidig
kontakt med arbetslivet

Problemanalys

Ett citat om komplexa problem...

”Det är i det lokala man finner komplexiteten...”

”...vi behöver förbättra vår förmåga att förhålla oss till komplexa problem. Bland annat innebär det en insikt om att svaret på frågan om hur man löser ett stort problem är att göra problemet större – att reflektera över varför problemet uppstår.”

John Holmberg,
Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg, forskare inom hållbar omställning.

Börja förändringsarbetet med problemanalys

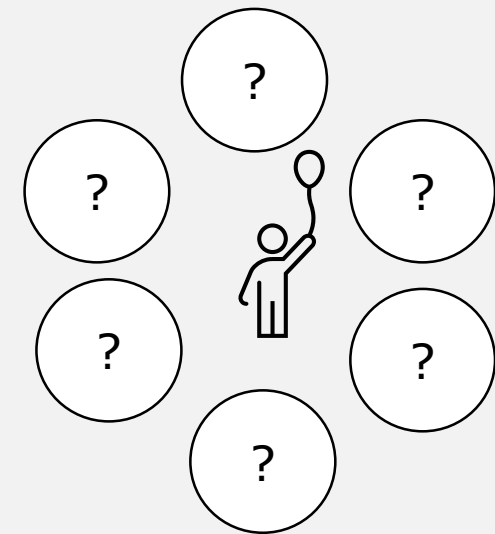
Grunden till ett systematiskt förbättringsarbete är att tydliggöra vilket problem/vilka problem ni vill lösa och göra en problemanalys.

Identifiera vilka som ska vara med i problemanalysen.

- Vilka berörs av frågan ni vill arbeta med?
- Vilka träffar målgruppen som är föremål för er fråga?

Om ni vet målgruppen: Involvera målgruppen i er analys!

Vilka aktörer finns runt målgruppen?

Bakomliggande mekanismer och faktorer

- För att identifiera orsaker till ett problem behöver bakomliggande mekanismer och faktorer identifieras.
- Problemet i exemplet nedan är tydligt kopplat till skolprestation men sättet att sortera borde kunna användas även i andra sammanhang.

Faktorer som har med elevens egna resurser och förmågor att göra

Barnets hälsa och kognitiva förmåga
Föräldrarnas hälsotillstånd
Föräldrarnas förmåga att stödja sina barns skolgång
Familjens situation
Ekonomiska resurser
Boendeförhållanden
Arbetsliv
Socialt stöd
Familjens nätverk

Faktorer som handlar om den kontext i vilken eleven befinner sig.

Bostadsområdet
Trygghet
Kamratkretsar
Skolans tillgång på resurser för att genomföra undervisningen,
Skolans förmåga att vara flexibel gentemot elevers olika förutsättningar för lärande
Lärarnas engagemang,
Omsättningen av lärare
Skolpersonalens eventuella fördomar om och förväntningar på elever med en sämre socioekonomisk utgångspunkt

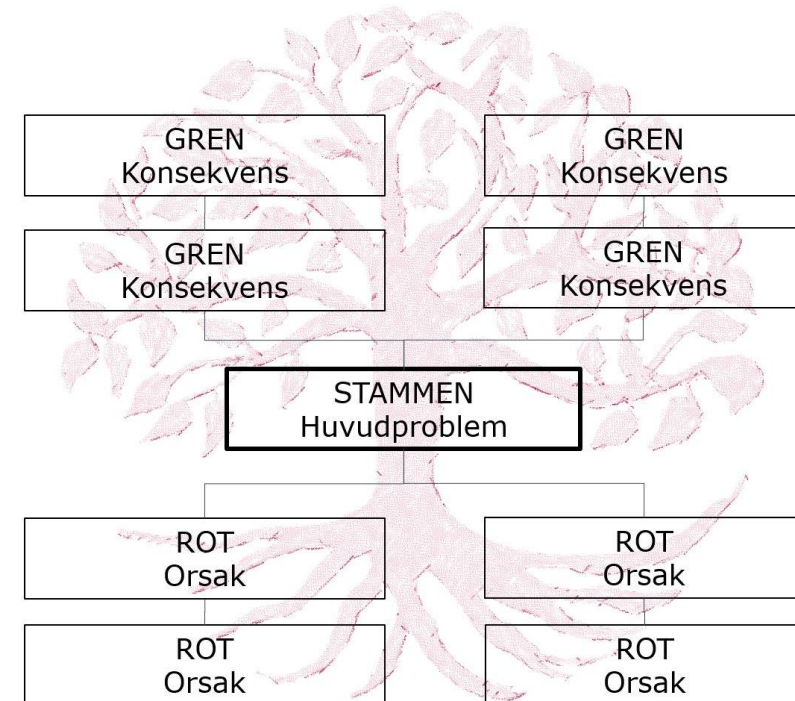
Problemträd - ett sätt att analysera problem

Ett problemträd kan användas för att göra en problemanalys

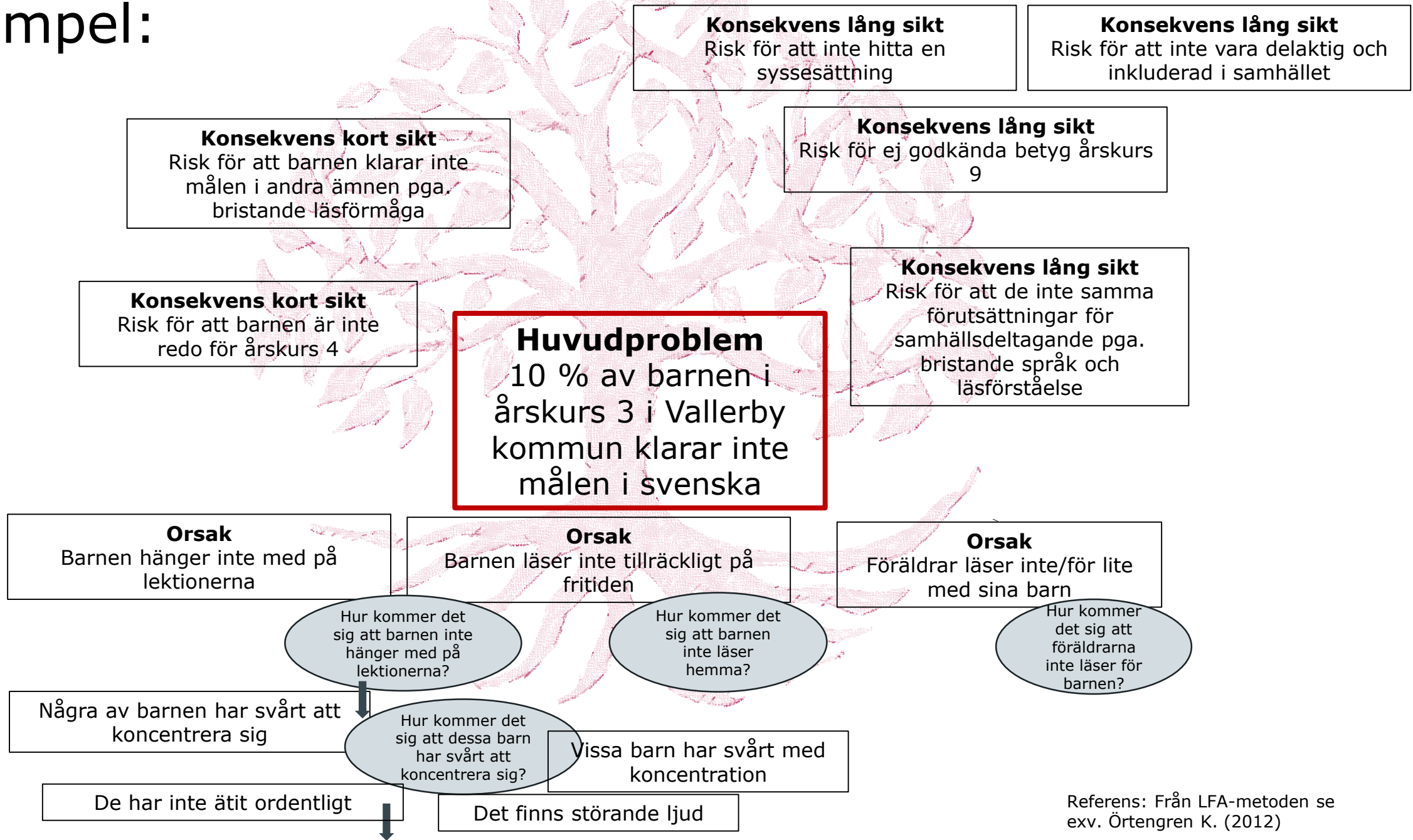
Vilket/vilka problem vill vi lösa?

Hur yttrar sig problemet (konsekvenser)?

Vad orsakar problemet/problemerna (rotorsaker)?

Exempel:

Problemanalys steg 1

- Förslag på problemanalys om ni som gör problemanalysen representerar olika organisationer/verksamheter:

Steg 1:

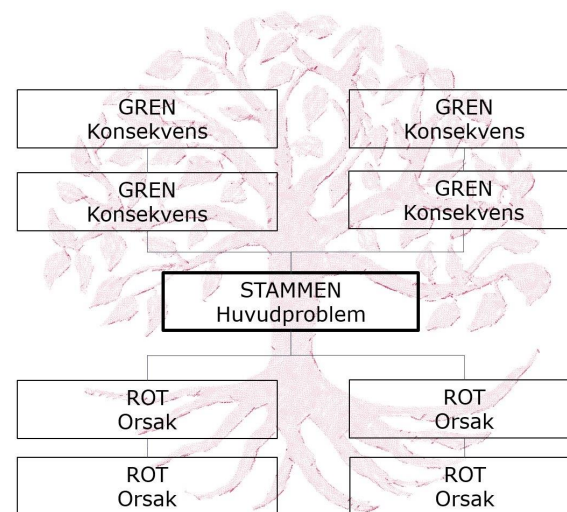
- Alt 1: Utgångspunkten är ett gemensamt utpekat huvudproblem: Välj ut ett huvudproblem som ni alla ser som ett viktigt problemområde relevant för barn och ungas möjligheter att fullfölja sina studier.
- Alt 2: Utgångspunkten är en gemensamt utpekad målgrupp: Välj ut en målgrupp som ni ser att ni behöver arbeta med. Varje aktör identifierar vad som är huvudproblemet för den aktuella målgruppen.

Steg 2: Varje verksamhet fyller i ett eget problemträd. Börja med huvudproblem och konsekvenser

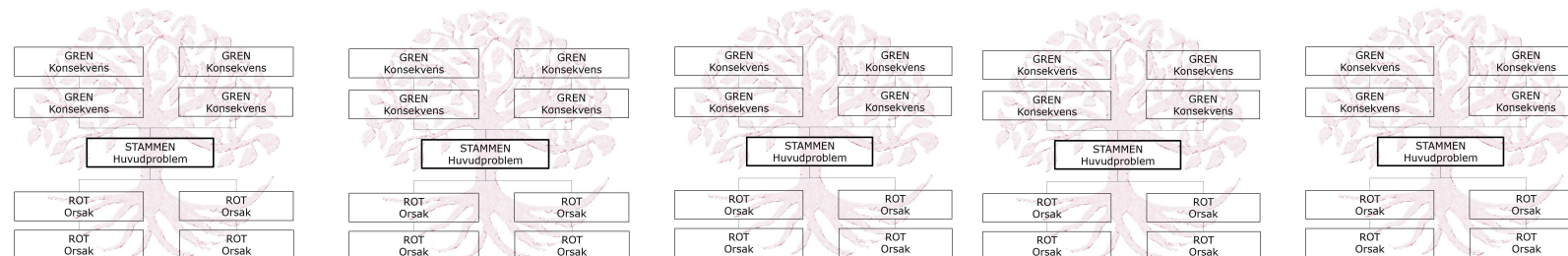
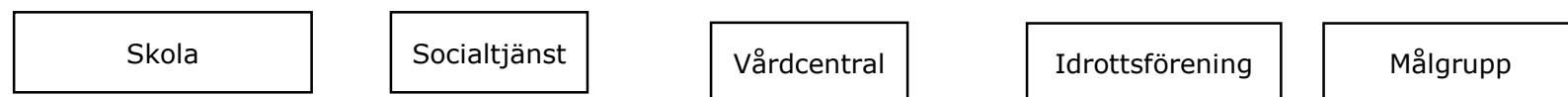
- 3. Identifiera rotorsakerna.

Rotorsakerna har ofta flera nivåer, dvs. en rotorsak orsakas av en annan rotorsak som i sin tur orsakas av ytterligare en rotorsak.

Hjälppåfrågor: Varför är det såhär? Vad är orsaken till detta? Fortsätt ställa dessa frågor fyra-fem gånger!

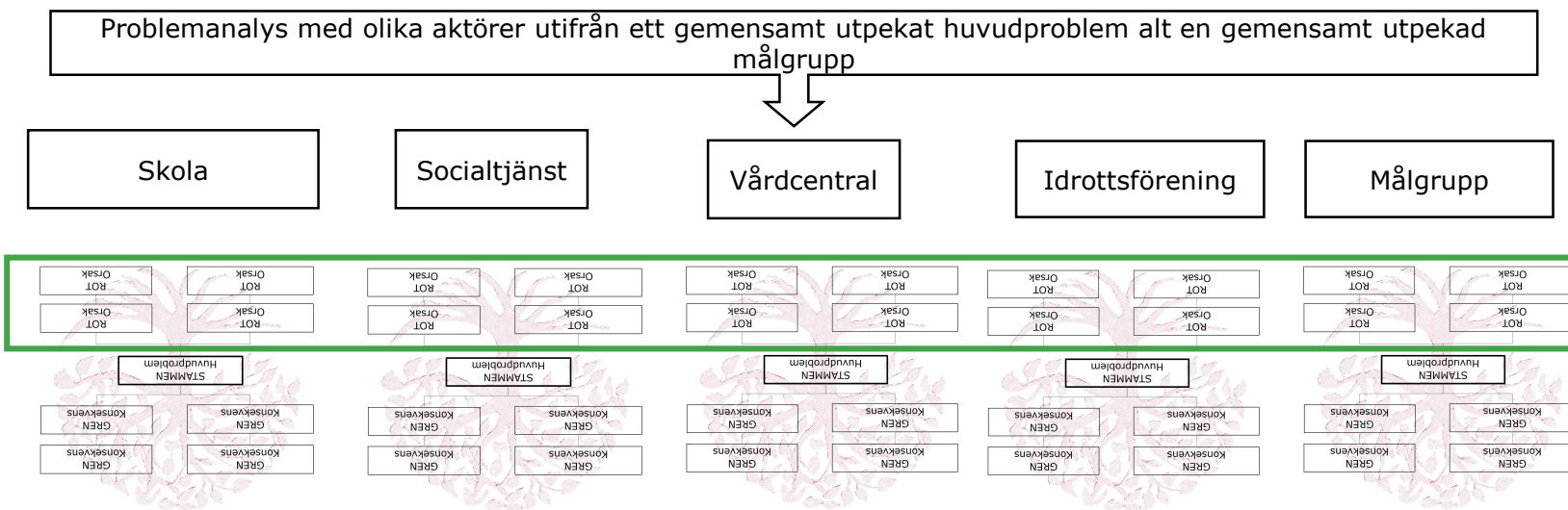
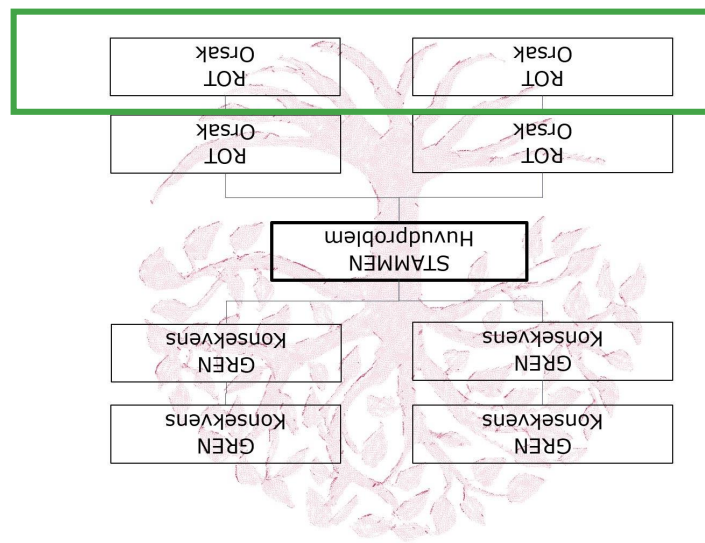
Problemanalys med olika aktörer utifrån en gemensamt utpekad målgrupp alt ett gemensamt utpekat huvudproblem

Formulera och testa idén: Problemanalys steg 2

Problemanalys:

- När ni känner er färdiga med ert problemträd-vänd det upp och ned.
- Det som nu är högst upp är troligen det ni behöver hantera för att komma åt problemen och dess konsekvenser.
- Granska era problemträd-tycker ni att de speglar verkligheten/är rimliga?

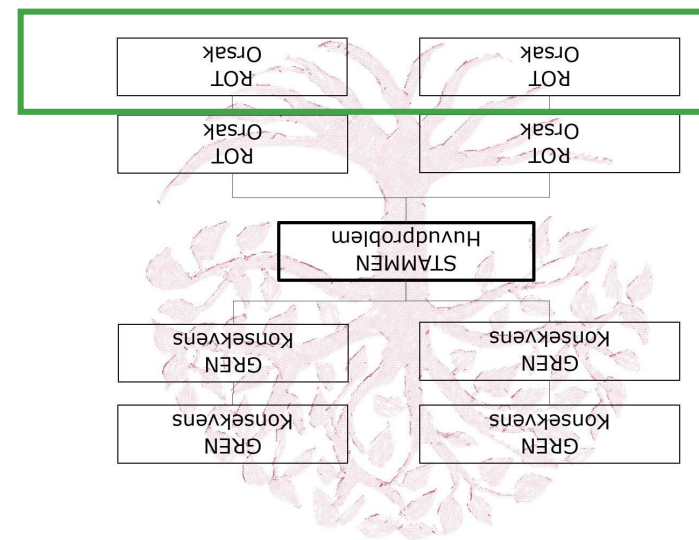

Formulera och testa idén: Problemanalys steg 3

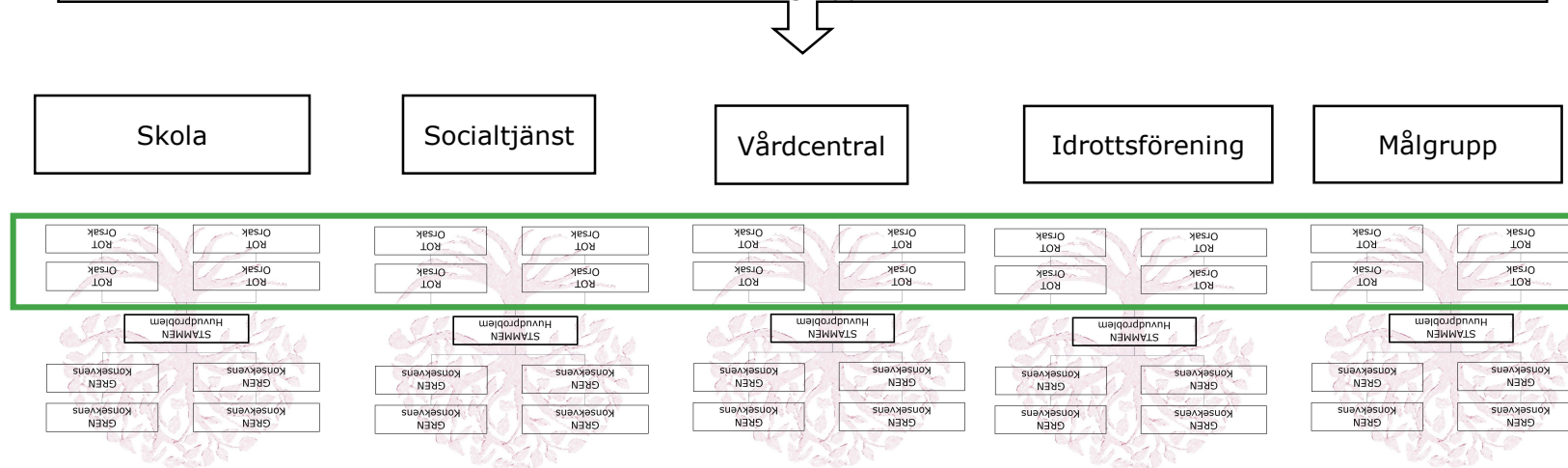
Fortsatt problemanalys:

När problem och orsaker är tydliggjorda för var och en av er, titta på varandras problemträd och fundera över följande:

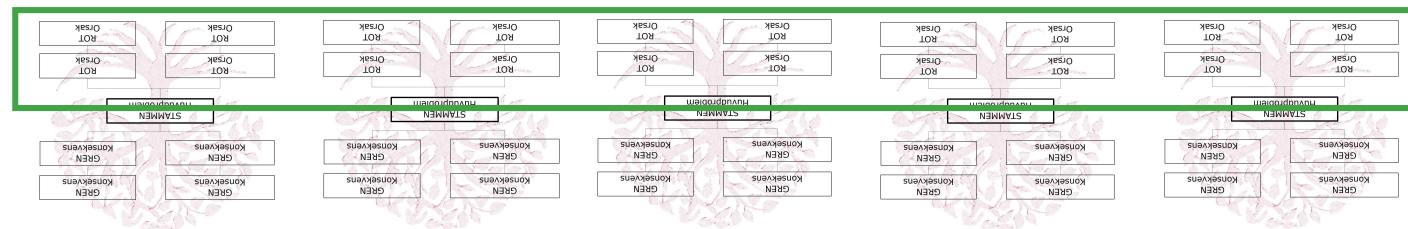
- På vilket sätt påverkar problemet/problemerna oss?
  - Skiljer de sig åt mellan aktörerna?
  - Vad är gemensamt?
- Hur försöker vi idag att lösa problemet och orsakerna? Var och en för sig? Tillsammans?
- Vad är det som gör att problemet trots detta kvarstår?
- Varför har vi inte löst problemet/problemerna tidigare? Vad är det som hindrar oss?

Problemanalys med olika aktörer utifrån ett gemensamt utpekad huvudproblem alt en gemensamt utpekad målgrupp

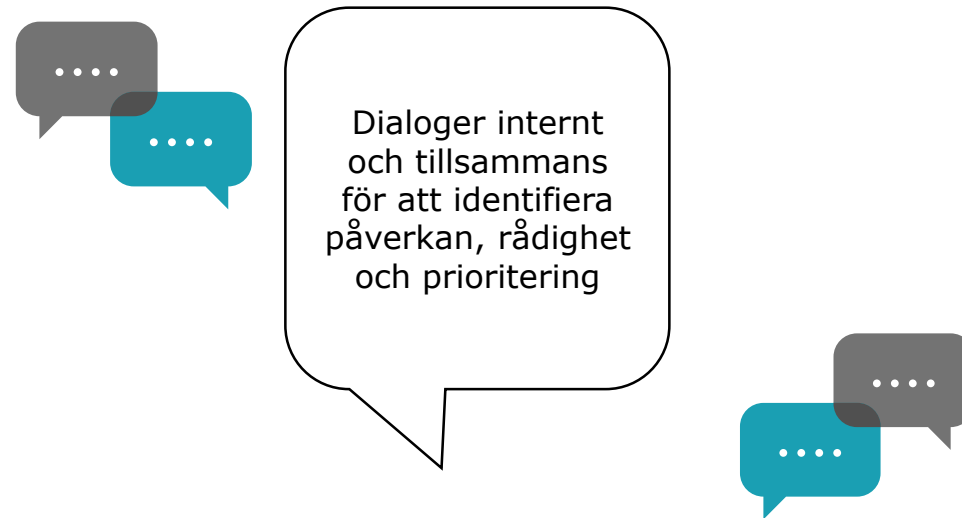
Formulera och testa idén: Problemanalys steg 4

Påverkan, rådighet och prioritering

Fundera över vad ni tror kan påverka rotorsakerna därmed påverka huvudproblemet och konsekvenserna?

- Har ni rådighet att påverka rotorsakerna?
  - Är ni flera som har rådighet i en och samma rotorsak?
  - Finns det andra aktörer än ni som har rådighet i frågan och som behöver involveras?
- Bedömer ni att ni kan påverka rotorsakerna så att det kan göra skillnad för målgruppen?
- Vilken/vilka rotorsaker bör ni, utifrån er analys såhär långt, prioritera att arbeta vidare med?
  - Vilka problem och vilka orsaker är viktigast att arbeta med?
    - Det med störst nytta? Det som bedöms vara möjligt att uppnå på kort sikt? De som rymms inom budget?
- Finns det risker med att inte ta tag i det bortsållade problemet/problemen?
- Vad av detta kan hanteras ramen för den egna organisationens verksamhetsutveckling (ständiga förbättringsarbete)?
- Vad behöver vi testa tillsammans som inte är möjligt inom ramen för verksamhetsutveckling?

1-2 problemformuleringar att gå vidare med

Checklista: Problemanalys

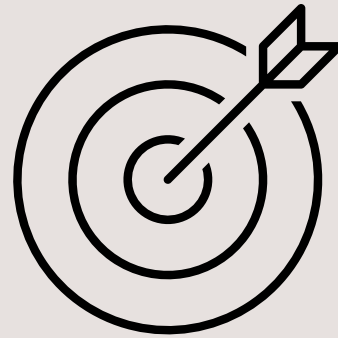
Ja

Nej

- Har ni identifierat problem/hinder (kan vara flera problem/hinder) som bidrar till att barn och unga riskerar en ohälsosam utveckling inom utpekade områden? Ja Nej
- Är det fler som delar er problembild:
  - Aktörer på lokal nivå (kommun)? Ja Nej
  - Aktörer på andra platser i Västra Götaland? Ja Nej
  - Målgruppen? Ja Nej
- Har ni valt ut ett- två problem att gå vidare med för problemanalys? Ja Nej
- Har ni gjort en problemanalys (ett för varje valt problem) och kommit fram till rotorsakerna; vad är det som gör att problemet uppstår? Ja Nej
- Har ni identifierat vilka aktörer, organisationer och verksamheter som utöver er kan påverka problemet och vara en del av lösningen? Dvs. vilka andra aktörer har ansvar och rådighet i det utpekade problemet? Ja Nej
- Har ni rådighet att påverka orsakerna till problemet
Kan er påverkan göra skillnad för målgruppen? Ja Nej

Önskat framtida läge

Önskat framtida läge

Önskat framtida läge:

Utifrån identifierat problem:

Hur tror ni att det kommer se ut i framtiden? Finns det tecken på förändringar som kommer att påverka hur ni om 5 år arbetar och hur problemet ser ut?

Utifrån identifierat problem och framtidsspaning:

Vad är det önskade läget, hur vill ni att det ska vara om några år?

- För organisationerna/verksamheterna? Hur arbetar organisationerna i det önskade läget?
- För målgruppen? Hur har målgruppen det i det framtida önskade läget?

Vad är det hindrar er från att uppnå det önskade läget idag?

- För organisationen/verksamheterna?
- För målgruppen

Tips!

Försök att fritt tänka när ni föreställer er ett önskat framtida läge. Tänk inte på verksamhetens formulerade mål, hur ni arbetar idag eller vad som är möjligt inom befintliga ramar. Våga att tänka bredare och nytt – våga vara visionär!

Checklista: Önskat framtida läge

	Ja	Nej
• Har ni, utifrån det identifierade problemet/problemet funderat över hur det kan komma att se ut i framtiden (5-7 år framåt) och hur det kan komma att påverka		
• Organisationerna/verksamheterna	☐	☐
• Målgruppen	☐	☐
• Har ni, utifrån det identifierade problemet/problemen + framtidsspaning formulerat ett framtida önskat läge, hur ni vill att de ska vara för		
• Organisationerna/verksamheterna	☐	☐
• Målgruppen	☐	☐

Vad behöver göras?

Utifrån identifierat problem och önskat framtida läge:

Vad behöver göras för att uppnå det önskade framtida läget

- Vad behöver målgruppen?
- Vad behöver organisationerna/verksamheterna göra för att tillgodose målgruppens behov?

Från listan som ni arbetat fram (vad behöver göras):

- Vad av detta kan ni göra inom era respektive uppdrag/ansvar/kompetens?
- Vad behöva ni göra tillsammans?
  - Fundera över: Vad blir er verksamhets "pusselbit" och bidrag i ett gemensamt arbete?
- Finns det ytterligare aktörer som ni behöver involvera i arbetet?

Hur kommer det sig att ni inte arbetar på det här sättet idag?

- Finns det hinder och vad handlar hindren om?
- Vem kan påverka dessa? Är det jag som medarbetare/chef? Mitt team? Min avdelning? Min förvaltning? Politik?

Tips!

Försök att fritt tänka när ni tänker på vad som behöver göras!

Tänk inte på hur ni arbetar idag, befintlig kompetens eller vad som är möjligt inom dagens befintliga ramar. Våga att tänka bredare och nytt!

Omvärldsbevakning

Har den här typen av arbete/liknande arbete genomförts?

- Vilka resultat och lärdomar genererades?
- Vad har hänt efter att förändringsarbetet testades/utvecklades?
- Kan ni ta en kontakt med dem för att få med er värdefull information såsom framgångsfaktorer och utmaningar?

Om ert förändringsarbete

Hur bidrar vårt tänkta förändringsarbete till verksamheten?

Bidrar vårt tänkta förändringsarbete till

- Verksamhetens mål?
- Verksamhetens och organisationens strategiska mål

Hur/på vilket sätt bidrar de till dessa mål?

Vilken typ av förändring?

Handlar förändringsarbetet om att optimera nuvarande sätt att arbeta? Dvs. en förbättring av nuvarande arbetssätt för att kunna genomföra sitt uppdrag och vara relevanta eller...

...handlar förändringsarbetet om att testa nya sätt att möta det identifierade problemet? Dvs. det räcker inte att endast optimera befintlig arbetssätt?

Kan förändringsarbetet vara en del i verksamhetens ständiga förbättringsarbete?
eller

...bedöms arbetet falla helt eller delvis utanför ramen för detta ?

Förutsättningar för förändringsarbete

Finns det förutsättningar för förändringsarbete i verksamheten?

Vilka förutsättningar finns för förändringsarbete i samverkan med andra verksamheter?

Vilka behöver vi prata med?

Vilka behöver involveras och vilka behöver vi förankra förändringsarbetet med för att det ska

- Kunna genomföras?
- Knytas till organisationens strategiska arbete?
- För att det ska kunna bli långsiktigt?

Hur kan vi följa upp och utvärdera

Hur kan vi följa upp och utvärdera vårt förändringsarbete?

- Kan det göras inom ramen för arbetet eller behövs resurs avsättas?

Hur kan vi visa att förändringsarbetet verkar bidra till det önskade framtida läget

- För målgruppen?
- För verksamheten?
- För det strategiska arbetet

Vad behöver vi sluta göra?

Om förbättrade eller ny arbetssätt ska utvecklas och på sikt implementeras i verksamheten behöver arbetssätt som fungerar sämre/inte fungerar fasas ut/tas bort.

Vad är det ni gör idag som ni behöver sluta göra/göra mindre av om ni ska kunna arbeta på ett annat sätt?

Vad blir konsekvenserna av att ta bort dessa arbetssätt?

Vilka påverkas om vi förändrar våra arbetssätt? Andra verksamheter?
Målgruppen?

Avslutande ord

Ett bra förändringsarbete behöver vara grundat på en bred problemanalys som sedan på ett genomtänkt sätt snärvats av.

Involvera målgruppen!

Er problemanalys och ert formulerade önskade läge = grund för er förändringsteori (effektlogikkedja)

Våga tänka önskat framtida läge för målgrupp och organisation – börja inte med organisationens nuvarande sätt att arbeta och organisera sig!

Fundera över vad ni kan sluta göra/ göra annorlunda om det ni testat bättre möter målgruppens behov!

Våga testa, ta vara på lärdomar och skruva på arbetssätt längs arbetets gång!

Lycka till!

Hör av dig om du har tankar och funderingar!